

Az engedelmesség fogadalmának „életfeltételei” és teológiai antropológiai alapjai¹

DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG OP

Abstract

In the context of contemporary challenges to the vow of obedience, the article aims to offer a twofold foundation for obedience. First, in a morality of virtue, contrasted to a morality of precepts and obligations, showing how the concepts of obedience as a virtue, freedom as freedom for excellence and the idea of common good are a healthier starting point in treating the vow than law-and-will-centred legalist morality. Secondly, based on the theological anthropology of Thomas Aquinas, it aims to point out the ways by which obedience helps all Christians and especially the religious to grow in inner freedom and love.

Keywords: *religious obedience, Thomas Aquinas, theology of religious life, evangelical counsels, virtue-based morality, theological anthropology.*

Kulcsszavak: *Aquinói Szent Tamás, szerzetesi engedelmesség, evangéliumi tanácsok, szerzetesi élet teológiája, erényalapú erkölcs, teológiai antropológia.*

I. ÖSSZETETT KONTEXTUS

A szerzetesi engedelmesség több okból nem könnyű téma manapság, sőt, helyzete akár paradoxnak is mondható. Manapság a kreativitás, spontaneitás, szabadság és autonómia a vonzók: az úgynevezett Nyugaton a személyes autonómiában való folyamatos növekedés az ideál, amely a kritikus ítéletalkotás gyakorlásán keresztül valósul meg. Az érett személy nem az, akinek meg kell

DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG domonkos nővér, teológus, történész, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Dogmatika Tanszékének egyetemi tanára; deak.hedvig@sapientia.hu

¹ A latin idézetek fordítása a szerzőtől van.

mondani, mit tegyen, hanem az, aki önállóan dönt, és meg is valósítja azt, amit jónak lát. Így a kortárs kultúra nem tulajdonít értéket annak, ha valaki aláveti magát mások – előjárók, feljebbvalók – döntésének („Just do it.”). A kritikamentes, vagy „vak” engedelmességnek pedig, amely a személyes felelősség elutasítását és a vak parancsteljesítést foglalja magába, különösen is rossz a sajtója a holokauszt után.²

Mindez általános rossz érzést szül az engedelmeséggel kapcsolatban, amely rávetül a szerzetesi életre is, és magyarázatot követel. Ha ugyanis az egyéni szabadság az az abszolút jog, hogy azt tegyem, amit a legjobbnak gondolok, és az egyéni autonómia a legnagyobb jó, akkor mi értelme van lemondani róla? Nincs mit csodálkozni azon, hogy a II. Vatikáni Zsinat után az engedelmeségnek az a legalisztikus vagy voluntarisztikus értelmezése, miszerint a szerzetesi engedelmisség lényegében szabadságom alávetése az előjáró akaratának, krízisbe került.

Éppen ezért a szerzetesi élet zsinat utáni megújulásának évtizedei alatt a „túl sok engedelmisség” által kiváltott krízisre a reakció gyakran az volt, hogy az engedelmisség gyakorlását a minimálisra csökkentették, mint ami egyfajta szükséges rossz egy közösség működése érdekében: minél kevesebb van belőle, annál jobb. Egy másik fajta, szintén reduktív reakció az lehet, amikor az engedelmisségből pusztá attitűd lesz, például prófétai elköteleződés Isten Országá ügyeinek a szolgálatára. Itt a veszély, a redukció abban áll, hogy az engedelmeségnek nem lesznek valós következményei a mindennapi életre, mert elveszti antropológiai alapját.³

Ezt a helyzetet egy kortárs fejlemény még ellentmondásosabbá teszi: a vallási tekintéllyel való visszaélés kortárs esetei. Az utóbbi években több olyan esettel találkozhattunk, amikor karizmatikus személyiségekről, új mozgalmak és kö-

² A kortárs kérdésfeltevésről lásd SANDRA M. SCHNEIDERS: *Buying the Field. Catholic Religious Life in Mission to the World*, Paulist Press, New York – Mahwah, 2013. Kindle kiadás, loc. 6278.

³ Egy ilyen megközelítésre példa Joan Chittister könyve, mely az USA-ban nagy népszerűségnek örvendett, s amelynek kiindulása a Sandra Schneiders által is felvázolt helyzet: *The Fire in These Ashes. A Spirituality of Contemporary Religious Life*, Sheed and Ward, Kansas City, 1995. Lásd különösen a 12. fejezetet. Chittister meg akarja haladni az újkori engedelmisségfelfogást, de bizonyos fókig az individualista voluntarizmus foglya marad, amikor a katonai drillként vagy infantilis önállótlaniságból gyakorolt engedelmisséggel szemben az igazán erkölcsös döntésre való meghívásként („the call to choose”) definiálja az engedelmeséget. A valódi engedelmisség tárgya mindaz, ami az emberi jogokat fenyegeti, így például engedelmisség a rasszizmus elleni küzdelem, a védtelenek megóvása a visszaéléstől stb. Lásd 125–136.

zösségek híres alapítóiról derült ki, hogy visszaéltek lelki tekintélyükkel és hatalmukkal az engedelmesség nevében. Ezen esetek egyik közös jellegzetessége, hogy ezek a személyek a tekintélyek, atyai figurák, identitás utáni vágyat használták ki egy olyan kontextusban, amikor a zsinat és a 68-as események után a korábbi egyházi tekintélyek elvesztették a hitelességüket, és a katolikus egyház addigi „szubkultúrája”, szimbólumrendszere addig nem tapasztalt gyorsasággal változott.⁴ Ebből a felfordulásból természetesen következett a fix pontok és bizonyosságok utáni erős vágy különösen azokban a fiatalokban, akik radikálisan akarták Krisztust követni.⁵

A mai helyzetet szemlélve pedig hozzátehetjük a tekintély egy új, digitális hullámának jelenségét: ezek az influenszerek, akik nagyszámú követőjük számára tárják fel a jó és boldog élet szabályait.⁶

Önjelölt tekintélyek vak követése egyfelől, másfelől az egyéni autonómia mint legfőbb érték: mindkettőnek egyazon erkölctani és antropológiai nézőpont a forrása, mely szerint az ember elsősorban autonóm akarattal rendelkező egyedi alany. Amint Herbert McCabe megfogalmazta, az a gondolat, miszerint a szerzetesi élet és engedelmesség lényege az akarat alávetése lenne valaki más akaratának, nem a liberális individualista nézet ellentéte, hanem ugyanazon voluntarista nézet egyik oldala.⁷

Feltehetjük tehát a kérdést: hogyan van értelme az engedelmességnek? A lehetséges válaszhoz két útra szeretnék rámutatni:

- az engedelmesség fogadalmáról való gondolkodás egyfajta antropológiai döntést igényel, hiszen az engedelmesség fogalma már feltételez egy emberképet. Ez az antropológiai nézőpontváltás a törvényre és kö-

⁴ Röviden lásd ennek szociológiai elemzését ROGER FINKE – RODNEY STARK: *The Churching of America, 1776–2005*, Rutgers University Press, New Brunswick – New Jersey – London, 2005, 261–266; GERALD ARBUCKLE: *Strategies for Growth in Religious Life*, Alba House, New York, 1987, 3–21.

⁵ CÉLINE HOYEAU: *La trahison des pères* (Bayard, Montrouge, 2021) című könyve nagyszerűen írja le ezt a helyzetet. DYSMAS DE LASSUS könyve pedig (*Risques et dérives de la vie religieuse*, Cerf, Paris, 2020) a szerzetesi élet alapelemeit tisztázza újra – legnagyobb részt a Szent Tamás-i teológiára építve – a lelki hatalommal való visszaélések miatti helyzetben.

⁶ Hozzátehetjük, maga a jelenség egyházon belül is érzékelhető; az erre való reflexió (az evangelizáció és az individuum kapcsolata, a digitális celebtátság, tágabban az egyházi kommunikáció) teológiai szempontból is szükséges volna.

⁷ Lásd HERBERT MCCABE: Engedelmisség, in Szabó Ráhel (szerk.): *Domonkos alappillérek. Válogatott írások*, Árpád-házi Szent Margitról nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek Apostoli Kongregációja, Budakeszi, 2018, 219–225, 221.

telezettségekre alapozott erkölctől az erényalapú erkölcs felé történik.⁸ Az erényközpontú erkölcs sokkal alkalmasabb arra, hogy az a teológiai hely legyen, ahol az engedelmesség virágozni tud és otthonra talál, mint a voluntarista, törvényközpontú morális.

- az engedelmesség és tágabban az evangéliumi tanácsok olyan teológiai megalapozást igényelnek, amely megmutatja, az engedelmesség hogyan segíthet Isten felé, nagyobb szabadságra.

A következőkben először az első válaszlehetőség elemeit szeretném bemutatni, utána pedig az antropológiai megalapozás egy útját szeretném felvillantani. Tanulmányomban tehát nem kívánok szisztematikus tárgyalást adni az engedelmesség fogadalmáról, hiszen az – a teológiai antropológiai megalapozáson túl – magában foglalja a krisztológiai szempontot is: az engedelmesség a szegénységgel és tisztasággal együtt hogyan jelenti Krisztus követését.

2. AZ ENGEDELMESSÉG ERÉNYKÖZPONTÚ TÁVLATBAN

2.1. Az erkölcs és a szabadság voluntarista elgondolása

Az engedelmesség e reduktív elgondolásának (ti. engedelmesség mint az akarat alávetése valaki más akaratának) az újkori keresztény erkölcsben van a gyökere, amelyre nézőpontbeli változás nyomta rá a bélyegét a középkori teológiához képest. Míg Aquinói Szent Tamás és más teológusok erkölcsi tanításuk középpontjába a boldogságot, az erényeket és a nyolc boldogságot helyezték, addig az újkori erkölccstan fókusza már nem az emberi természetben és annak hajlaimain volt, mint amelyek az erkölcsi élet forrásai, hanem a törvény, az egyéni lelkiismeret, Isten akaratát és a parancsok kerülnek középpontba, mint amelyek kifejezik ezt az akaratot. A keresztény életet azok a kötelezettségek határozták meg, amelyeket a kereszténynek teljesíteni kell. Így az erkölcs fő kérdése az lett, hogy vajon egy konkrét cselekedet megfelel-e Isten akaratának; a lelkiismeret

⁸ A boldogságra és erényre alapozott erkölccsteológia alapjait veti meg SERVAIS PINCKAERS könyve: *A keresztény erkölccsteológia forrásai*, Kairosz – Paulus Hungarus, Martonvásár, 2001.

pedig független képességgé vált, melynek feladata, hogy eldöntse, az éppen adott esetre érvényes-e egy törvény vagy sem.⁹

Mivel az emberi természet mint olyan már nem adott erkölcsi útmutatást a természetes hajlamokon keresztül, ezért csak Isten akaratára adhatta ezt, melyet a törvény öntött szavakba. A törvényre pedig elsősorban nem mint a boldogság felé vezető útra vagy mint Isten szerető bölcsességének kifejeződésére tekintett az újkori katolikus morális, amelyet követve az ember Isten bölcsességében részesedik, hanem mint Isten akaratának megnyilvánulására, amely behódolást, alávetettséget kíván. A központi keresztény erény tehát az engedelmisség lesz, a tipikus kérdések pedig a következők: „Kötelezve vagyok-e egy bizonyos parancs teljesítésére vagy sem? Mire terjed ki pontosan az engedelmisség? Mennyire kurtítja meg a szabadságomat?” Ezen – egyébként logikus – kérdések veszélye azonban a minimalizmus lesz. És ha az erkölcs központjában Isten akaratára áll, Isten akaratának felfedezése is központi jelentőséggel bír. Nem csoda, hogy Isten akaratának megkülönböztetése akkora fontosságra tesz szert az újkori katolikus lelkiségben.

Ez az erkölcsi felfogás és lelkiség hatással volt a szerzetesi élet teológiájára is. Ebben a perspektívában az evangéliumi tanácsok, illetve a fogadalmak olyan opcionális, különleges kötelezettségekként értelmezhetők, amelyeket azok vállalnak, akik többre vágnak a keresztény tökéletesség útján, ezért a mindenkire kötelező parancsokon túl valami választható többre vállalkoznak. A keresztény élet e kétosztatú modelljében azonban a tanácsok csak úgy lehetnek relevánsak emberi természetünk számára, mint amelyek segítenek felülemelkedni bűnös emberi természetünkön.¹⁰

2.2. Milyen szabadság? – Az engedelmisség nem csak az akaratról szól

Az engedelmisség új otthonának megtalálásához ezért tágabb teológiai kontextust javaslok: Aquinói Szent Tamás gondolkodása az engedelmisségről – nem pusztán az egyes szövegek – és annak tágabb teológiai kontextusa olyan környezetet teremt, ahol újraértékelhetjük az engedelmisséget. Egyfajta antropológiai „megtérés” szükséges ehhez, az emberi élet és erkölcs másfajta látásmód-

⁹ Lásd erről SERVAIS PINCKAERS: A keresztény erkölcssteológia forrásai, i. m., 250–263.

¹⁰ A voluntarista erkölcsstannak a szerzetesi élet teológiájára gyakorolt hatásáról lásd DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG: A szerzetesi élet teológiája. A teológiai antropológia kihívása, *Vigilia* 80 (2015/10) 722–731.

ja, ahol az engedelmesség jelentése új horizontot nyerhet.¹¹ Ehhez a következő kulcsszavakra térek ki: a minőségi szabadság, az engedelmesség mint erény, az értelem szerepe és a közös jó fogalma. Lássuk ezeket sorban.

A szabadság fogalma központi helyet foglal el az engedelmességről szóló diskurzusban. Általános értelemben a személynek azt a képességét értjük rajta, hogy közömbös tud maradni az értelem ítéletével szemben, amikor az értelem egy bizonyos jó követését javasolja. Ez az, amit Servais Pinckaers és nyomában mások közömbös szabadságnak hívnak: a különböző lehetőségek közötti autonóm választásnak ez a képessége minden külső vagy belső befolyástól való mentességet jelent, legyen az a törvény, kötelezettség, az emberi természet hajlamai vagy akár az értelem. Ha viszont minden külső vagy belső befolyást, hatást úgy látok, mint ami veszélyezteti az én szabadságomat, önmeghatározásomat és választási képességemet, akkor annak felvállalása, hogy valaki más akaratát kívánom követni a sajátom helyett, semmiképp nem lesz kívánatos.¹² A közömbös szabadság ezen kívül szétválasztja akaró (*volitiv*) és megismerő (*kognitiv*) képességeinket, vagyis akaratunkat és értelmünket: az akarat képes azt választani, amit az értelem értelmesként mutat be, és annak az ellentettjét is! Következésképpen a helyes értelem (*recta ratio*) befolyását is lerontja az ember választásában.

A közömbös szabadsággal szemben a középkori teológia másfajta szabadságfogalmat használ, az ún. minőségi szabadságot: ez az a képesség, hogy a lehető legjobban cselekedjünk, és minőségi tetteket vigyünk végbe. A minőségi szabadság az értelemből, az akaratból és az igazság és a boldogság utáni természetes hajlamokból származik, képessé téve a személyt arra, hogy azokat a cselekedeteket válassza, amelyek az igazi boldogságra, emberi személyként való kiteljesedésére vezetik el a személy végső céljának megfelelően. Az emberi szabadság tehát nem valami eleve adott, állandó, hanem érlelődik: egyfajta eredmény, amelyre eljutunk. Bele kell nőnünk, és ehhez segítséget nyújt egy közösség, az isteni kegyelem, a barátok, az erkölcsi törvény, az erényes élet; vagyis a szabadságban való növekedés közösségi valóság. Az erkölcsi élet nem kívülről ránk kényszerített szabályoknak való behódolás, alávetettség, hanem

¹¹ A szerzetesi engedelmesség és tekintély tárgyában kiadott legutóbbi szentszéki dokumentum: *Il servizio dell'autorità e l'obbedienza. Faciem tuam Domine requiram*, LEV, Città del Vaticano, 2008 már hasonló erkölcsstani nézőpontból indul ki.

¹² A közömbös és minőségi szabadságról lásd SERVAIS PINCKAERS: A keresztény erkölcssteológia forrásai, i. m., 335–386; továbbá ROMANUS CESSARIO: *Introduction to Moral Theology*, CUA Press, Washington DC, 2001, 230.

szabadon választott elkötelezettség egy bizonyos módon való életre.¹³ Isten törvénye nem fenyeget: Isten bölcsességének kifejeződése, ezért összhangban van az emberi értelemmel. Ha a szabadság olyan képesség, amely képes növekedni, és nincs ellentétben a törvénnyel, akkor az engedelmességről is beláthatjuk, hogy ezzel a növekedéssel összeegyeztethető.

2.3. Az engedelmesség elsősorban erény

Az engedelmesség nemcsak evangéliumi tanács és a szerzetesi fogadalom tárgya, hanem először is erény, a tisztelet egyfajta megvalósulása, a vallásosság erényének része az igazságosság sarkalatos erényén belül.¹⁴ Erény volta az engedelmességet összekapcsolja a boldogsággal, a szabadsággal és az értelemmel. Az erény ugyanis olyan stabil minőség, amely szívünket és értelmünket tökéletesíti, és képessé tesz a jól cselekvésre. Minden erény szabadságot feltételez – az erényes tett mindig szabad –, és az erkölcsileg jó és boldog életre vezet.¹⁵

Ha az engedelmesség erény, akkor tehát az engedelmesség is a jó élet eszköze, amely nem hogy korlátozza, hanem tökéletesíti gyakorlóját. Az engedelmesség egyfajta előzetes készséget feltételez, nyitottságot az igaz és a jó vonzására. Az engedelmesség erénye pedig a szabadság gondolatát is már önmagában elő-

¹³ A szabadságnak erről a növekedéséről lásd MICHAEL SHERWIN: *By Knowledge and by Love. Charity and Knowledge in the Moral Theology of Saint Thomas Aquinas*, CUA Press, Washington DC, 2005, 213–215.

¹⁴ Szent Tamás a *Summa theologiae* (STH) II.II.104-es kérdésében tárgyalja az engedelmességet az igazságosság sarkalatos erényén belül. Az erények tamási megközelítéséhez lásd JEAN-PIERRE TORRELL: *Aquinói Szent Tamás, a lelki mester*, Osiris, Budapest, 2022 tizedik fejezetét (373–402). Az erények kortárs, Tamástól ihletett bemutatásához lásd SERVAIS PINCKAERS: *Séta az erények kertjében*, Kairosz, Budapest, 2015, különösen: 58–107. Az engedelmesség erényének bemutatásához a következő, Szent Tamásból inspirálódó műveket használtam: MICHEL-MARIE LABOURDETTE: *Cours de théologie morale*, 2., Parole et silence, Paris, 2012, 733–745; továbbá Uő: La vertu d’obéissance selon saint Thomas, *Revue Thomiste* 57 (1957/4) 626–656; illetve SERVAIS-THÉODORE PINCKAERS: Le mystère de l’obéissance et de l’autorité dans l’Eglise, in Uő: *L’évangile et la morale*, Ed. Universitaires, Fribourg, 1990, 223–233; HENRI DONNEAUD: Les enjeux théologiques de l’obéissance dans la vie consacrée, *Vies consacrées* 88 (2016/4) 33–42. Teljességre törekvő tárgyalást találhatunk a következő monográfiában, amely Krisztus engedelmisségét, a keresztény erényt és a szerzetesi engedelmességet összefüggésükben mutatja be: HUGUES BOHINEUST: *Obéissance du Christ, obéissance du chrétien*, Parole et silence, Paris, 2017.

¹⁵ Lásd STH I.II.55.3. s.c., ahol Tamás Arisztotelészt idézve írja: „Az erény az, amely birtoklóját és annak cselekedetét jóvá teszi.”

hívja: az engedelmesség csak akkor lehetséges, ha az engedelmesség visszautasítására is valós lehetőség van.¹⁶ Vagyis a gyermek és a rabszolga a szó szoros értelmében nem engedelmeskedik, mert az erényhez szükséges szabadság szükséges feltételei hiányoznak: egyik esetben az értelem használata, másik esetben a kényszerszertől való mentesség. Tovább lépve, a fentiekből az is következik, hogy ha valaki pusztán egy erős személyiség befolyásának hatására cselekszik, akkor ez még nem érdemli meg a valódi engedelmesség nevét, még nem erény, nem méltó az emberhez. Ha a szerzetesi engedelmesség nem az erényben gyökeresedik, akkor torzult változataiban az előljáró idealizálásához, „érzelmi fixációhoz” vezethet, amiből szolgálalelkűség vagy hízélgés származhat („valakinek a kedvéért teszem”), vagy infantilizációhoz, ahol valaki az előljáró által nyújtott oltalomban keresi a biztonságot, amely megment a saját kezdeményezés és felelősségvállalás rizikójától.

Ha erény, akkor az engedelmesség természeténél fogva az értelemmel is kapcsolatban van. Az engedelmesség közvetlen tárgya az előljáró parancsa (*praeceptum*), és nem az előljáró akarata (vagy akár Isten akarata). Aki engedelmeskedik, az saját magát egy parancshoz alakítja az előljáró tekintélye iránti tiszteletből, akinek a parancsa az értelem tette. Az *imperium* (ez Szent Tamás kifejezése a parancsra, utasításra) az okosság, az értelem cselekedete, amely a személy gyakorlati értelméhez szól, ahhoz, aki keresi, hogyan lehet azt a legjobban teljesíteni.¹⁷ Az Istennek való engedelmesség lehetősége a szabad személy méltóságához tartozik: az ember a jót nem vakon vagy ösztönösen teszi, mint az állatok, hanem parancsot kap az értelmé és az akarata, így saját megfontoláson alapuló szabad választása az, hogy megteszi.¹⁸ Vagyis az engedelmesség egyfajta méltóságot jelent. Az engedelmesség nem egy parancs gépies végrehajtása, hanem cselekedeteim szabad rendezése az előljáró rendelkezéseinek megfelelően. Mindezekből következik, hogy a valódi engedelmesség épp hogy nem ment fel a felelősség alól, attól, hogy tetteimet folyamatosan felülvizsgáljam.¹⁹

A szeretetből fakadó engedelmesség az értelemmel azért is kapcsolatban van, mert aki szeret, az szeretne érteni. Ha valaki egy közösséget akar szolgálni, a közösség küldetésének szeretné magát átadni, akkor osztoznia kell e közösség

¹⁶ Lásd MICHEL-MARIE LABOURDETTE: *Cours de théologie morale*, i. m., 734.

¹⁷ Lásd STH I.II.17.1., amely arra a kérdésre keres választ, hogy a parancsolás (*imperare*) az értelem vagy az akarat cselekedete-e. Tamás válasza, hogy lényegileg az értelem cselekedetéről van szó, amely feltételezi az akaratot, amelynek erejével az ész a cselekedet megtételére indít.

¹⁸ Lásd STH II.II.104.1. ad 1.

¹⁹ MICHEL-MARIE LABOURDETTE: *La vertu d'obéissance selon saint Thomas*, i. m., 642–646.

célkitűzésében, és meg kell ismernie azt. Servais Pinckaers szerint az engedelmisség, akárcsak a hit, bár kész elfogadni a homályt és a nehézségeket, de alapvetően növekedni akar, nagyobb világosságra kíván eljutni. A tekintélynek tehát az értelemhez és az akarathoz is szólnia kell; szerető értelemre van szüksége, amelyet a szeretet a hit fénye által elé tárt célokra irányít.²⁰

Mivel a parancs egyszerre szól az ember akaratának és értelmének, az engedelmisség a tanulással is kapcsolatban van. Először is, aki engedelmeskedik, meg akarja érteni, mit akar a feljebbvaló; az engedelmisségen keresztül a tanulás aktusa is megvalósul, mert egy gyakorlati igazságot tanul meg az engedelmeskedő, hogy mit kell tenni. A rossz parancs tehát nem a szükségtelen parancs, amely feleslegesen, jogos ok nélkül korlátozza a szabadságomat, hanem a buta, értelmetlen parancs.²¹ Herbert McCabe szavait idézve: „A vak engedelmisség fogalmának nincs több értelme a mi hagyományunkban, mint a vak tanulásnak lenne.”²² McCabe szavai kiélezik az értelem és akarat helyének különböző felfogásaiból adódó különbséget, mindazonáltal rávilágítanak arra, hogy a tamási értelemben véve a vak engedelmisség a gondolkodás, értelem, reflexió nélküli engedelmisség lenne, amely a meg nem engedett dolgokban is engedelmeskedik megfelelő *discretio* nélkül.²³

Az engedelmisség más erényekkel is kapcsolatban van: így például a tanulékonyság erényével, amely készség, nyitottság mások tanítására és tanácsára.²⁴ Tágabb kontextusa a tisztelet és az igazságosság: aki engedelmeskedik, az az előljáró parancsát az előljáró iránti tiszteletből teljesíti. Ez azt is jelenti, hogy az engedelmisség helyes motívuma az előljáró tekintélye iránti tisztelet, és minden más motiváció helytelen, úgymint félelem, hízélgés, ambíció, a személy indokolatlan csodálata stb. Ha valaki pusztán józan belátásból teszi meg azt, amit kell, az még nem engedelmisség – hiányzik ugyanis az engedelmisség

²⁰ Lásd SERVAIS PINCKAERS: *Le mystère de l'obéissance*, i. m., 230–231.

²¹ Lásd HERBERT MCCABE: *Engedelmisség*, i. m., 222.

²² Uo. 222. Dysmas de Lassus könyve jó példa arra, hogy a szerzetesi hagyomány magyarázata hogyan és miért szükséges olyan kifejezések kapcsán, amelyek eredeti teológiai-lelki környezetükből kiragadva könnyen félreérthetők, lásd az engedelmisség fokozatairól és a vak engedelmisségről szóló reflexióit: DYSMAS DE LASSUS: *Risques et dérives de la vie religieuse*, i. m., 147–198.

²³ Erről Tamás STH II.II.104.5 ad 3-ban beszél, miután a szakasz törzsében kifejtette, hogy ember az embernek nem tartozik engedelmisséggel azokban, amik testének természetéből következnek, vagyis például hogy kössön-e házasságot.

²⁴ STH II.II.49.3. beszél róla. A tanulékonyság készség arra, hogy tanítva legyünk, következésképp a tanulékonyság az okosság része. Lásd még MICHEL-MARIE LABOURDETTE: *La vertu*, i. m., 643–644.

erényének lényege, a tekintély tisztelete. Ugyanakkor nem kisebbíti az engedelmességet az, ha valaki már akarja azt, amit a parancs tartalmaz, és egyetért vele, mert az engedelmisség az előjáró tekintélyének szól.

Az engedelmisségnek az értelemmel való összekapcsolása segít abban, hogy Isten akaratát ne érzelmi alapon akarjuk megkülönböztetni, és arra is felhívja a figyelmet, hogy a szerzetesi engedelmisség torzul folyamatos önnevelés, érénytelen élet nélkül.

2.4. Az engedelmisség és a közös jó

A keresztény engedelmisséget az ember szociális, társas természete teszi szükségessé.²⁵ Ennek a tamási megállapításnak az a jelentősége, hogy az az engedelmisséget az emberi természet valóságával kapcsolja össze: ez azt jelenti, hogy az engedelmisség nem egy isteni döntés eredményeképpen szükséges, amikor is Isten a saját tekintélyét egyeseknek delegálja (ez a voluntarista nézet), és nem is az emberek közötti egyenlőtlenségen alapszik. Isten rendezett világ-egyetemet alkotott; az engedelmisséget a közösségben élés teszi szükségessé: a természettörvényen alapszik, ami Isten bölcsességének kifejeződése. Mindenki része egy olyan egésznek, csoportnak, ahol valami olyan közös jót valósít meg, amely nem ellentétes a saját javával, hanem nagyobb annál. Az egyéni szabadság szükségessé teszi egy tekintély létét, aki a közös jóért felelős, és egy irányba tereli a szabad egyéni cselekvéseket.

Az engedelmisség ezért az együttműködés erénye,²⁶ amely gyakorlóját valami őt meghaladóba, vagyis az isteni tervbe engedi belépni. Valami nagyobbért való együttműködésről van szó, egy közösség közös javáról, legyen szó az egyházzal vagy egy szerzetesi közösségről – aki engedelmeskedik, ennek lesz a részese. Jean-Marie Roger Tillard ezért hívja az engedelmisség evangéliumi tanácsát, amely az engedelmisség keresztény erényének egy különleges megvalósulása, a közösség, a kommunió erényének.²⁷ A szerzetesi engedelmisség is a közös jóra irányul, és ennek a közös jónak a mibenlétét a szerzetesi élet célja határozza meg: Isten nagyobb szeretetének közös keresése. Krisztus és testvérei iránti szeretetből fog tehát fakadni a szerzetesi engedelmisség, amely miatt úgy

²⁵ Erre felhívja a figyelmet MICHEL-MARIE LABOURDETTE: *Cours de théologie morale*, i. m., 734.

²⁶ Lásd BOHINEUST: *Obéissance du Christ*, i. m., különösen 713–744.

²⁷ JEAN-MARIE ROGER TILLARD: *The Mystery of Religious Life*, Herder Books, Saint Louis and London, 1967, 101–136. Ezt a megközelítést alkalmazza Basil Cole és Paul Conner könyve is: *Teljes kereszténység. A megszentelt élet teológiája*, Kairosz, Budapest, 2017, 247–250.

fogunk a testvér, a közösség javára vágni, mint a sajátunkra, és igyekszünk saját magunkat a közösség javának szentelni.

Az érett engedelmességnek a közösséggel és a közös jóval való szoros kapcsolata mindenkitől sokat kíván: dialógus, beszélgetés, vita szükséges ahhoz, hogy intelligens konszenzus épülhessen fel egy közösség önazonosságáról, céljáról, értékeiről – s mindez sok-sok időt, energiát igényel.

Az engedelmesség tétje tehát nem az, hogy a végén kinek az akarata győzelmeskedik. Inkább közös tanulási folyamatról van szó: annak közös felfedezése, hogy mi a legjobb az adott közösség számára, annak közös java fényében, és eljutás egy közös elgondolásra. Amint a hit kitágítja az értelmet és új horizontot nyit meg a számára, hasonlóképpen az engedelmesség kitágítja az értelmet és az akaratot a nagyobb jóra, és lehetővé teszi a részvételt Isten bölcsességében – az egyén és a közösség számára is.

3. AZ ENGEDELMESSÉG TANÁCSA

MINT A NAGYOBB SZABADSÁGRA Vezető út eszköze

3.1. A Bölcs Barát tanácsai

Nemcsak az engedelmességnek, hanem a szerzetesi élet egészének van szüksége olyan antropológiai megalapozásra, amely képes az evangéliumi tanácsok valóságát a keresztény hivatáshoz kötni. Ha a tanácsok csak egyfajta opcionális extrák a keresztény élet egészéhez viszonyítva, akkor elveszítik relevanciájukat a keresztény élet számára.²⁸ Hogyan találhatunk ebből a szétválasztottságból kiutat?

Először is fontos látnunk, mi is az evangéliumi tanácsok – engedelmesség, szegénység, tisztaság – tágabb kontextusa. Ennek felvázolásához Aquinói Szent Tamás teológiájából hívok segítségül egyes elemeket mint amely a természetest és a természetfelettit az emberben nem két, egymásra helyezett réteggént látja, amelyek egymással nincsenek szerves összefüggésben, s ezért képes arra, hogy a moralitás kétosztatóságán felülemelkedjen. Tamás egyik teológiai újdonsága, hogy Istennek az ember iránti szeretetét barátsággént definiálta. A keresztény

²⁸ Részletesebben erről magyarul lásd DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG: A szerzetesi élet teológiája, i. m., továbbá DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG: *Consilia sapientis amici. Saint Thomas Aquinas on the Foundation of the Evangelical Counsels in Theological Anthropology*, PUG, Roma, 2014.

ember nem szolga vagy alattvaló, hanem barátja Istennek: Isten szeretete saját magával egyenlővé, baráttá emeli az embert, aki osztozik Isten saját életében, az ő boldogságában, és viszonzszereti őt.²⁹ Ezt a megtestesülés tette lehetővé:

„Mivel a barátság egyfajta egyenlőségben áll, azok, amelyek nagyon egyenlőtlenek, nem képesek barátságban egyesülni. Azért tehát, hogy Isten és ember közt bensőségebb barátság legyen, hasznos volt az ember számára, hogy Isten emberré legyen, mivel az ember embernek természetesen is barátja: hogy így, míg látható alakban megismerjük Istent, a láthatatlanok szeretetére ragadtassunk.”³⁰

Ha az Isten és ember közötti kapcsolatra mint barátságra tekintünk, akkor máris könnyebb az Istennek való engedelmesség és az egyéni szabadság közötti feszültséget feloldani: az engedelmesség nem külsődleges követelmény. Isten és ember közös élete ugyanis nemcsak kölcsönös, bensőséges ismeretet jelent, a javak megosztását és kölcsönös jóakaratot, hanem az akaratokat is egyesíti: „Hasonlóképpen a barátság sajátossága, hogy egyetértünk barátunk akaratával. Isten akarata pedig számunkra parancsai által lesz nyilvánvaló. Ezért az istenszeretethez tartozik, hogy az ő parancsait megtartsuk.”³¹ Ez teljesen ellentétes a szolgai engedelmességgel, sőt inkább ez a szeretet a szabadság és az önkéntesség csúcsa, mert éppen a barátság miatt Isten akarata a sajátunk lesz, nem pedig valami idegen erő marad. Szeretet, szabadság, engedelmesség mind egybetartoznak ebben a kapcsolatban: „A Szentlélek úgy indít minket cselekvésre, hogy azt teszi, hogy mi önként cselekedjünk, amennyiben minket Istent szeretőknek tesz. Isten fiait tehát szabadon, szeretetből a Lélek indítja cselekvésre, nem szolgai módon, félelemből.”³²

²⁹ „Mivel tehát ember és Isten között valamiféle közlés/kommunikáció van, amely szerint Isten közli velünk saját boldogságát, ezen a közlésen valamiféle barátságnak kell alapulnia. Erről a közlésről mondja 1Kor [1,9: »Hűséges az Isten, aki által meghívást kaptatok Fiának közösségébe.« Az erre a közlésre alapozott szeretet a *caritas*. Ezért nyilvánvaló, hogy a szeretet az embernek valamiféle barátsága Istennel.” STH II.II.23.1. in co. Arról, hogy a barátság hogyan központi téma Tamás egész teológiájában, és hogyan köti össze ennek segítségével a különböző hitgazságokat, lásd DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG: „*Caritas est amicitia*.” Isten és ember barátsága Aquinói Szent Tamásnál, in Hende Fanni – Kisdi Klára – Korondi Ágnes (szerk.): „Mestereknek gyengyének”. *Ünnepi kötet Madas Edit hetvenedik születésnapjára*, OSZK – SZIT, Budapest, 2020, 569–575.

³⁰ AQUINÓI SZENT TAMÁS: *Summa contra Gentiles* IV.54.

³¹ *Summa contra Gentiles* IV.22. A SCG IV.21 és 22-es fejezeteiben fejti ki Tamás a legszebben, mik is az Istennel való barátság tulajdonságai.

³² AQUINÓI SZENT TAMÁS: *Summa contra Gentiles* IV.22.

Szent Tamás a János-evangéliumhoz írt kommentárjában foglalja össze a legszebben, hogy a keresztény ember kegyelmi átalakulásának következményeképpen az Istennel való barátság és a neki való engedelmesség nem zárják ki egymást, hanem egyik a másikból következik. Aki szeret, az engedelmeskedni akar, és az engedelmesség sem igazi szeretet nélkül:

„Akik Istent szeretik, megtartják parancsait; mivel a barát mintegy a lélek őre [*amicus – animi custos*], ahogyan Nagy Szent Gergely mondja, méltán hívják Isten barátjának azt, aki parancsait megtartja. Így, akiket Isten szeret, megtartják parancsait, amennyiben kegyelmét adva nekik, segít őket megtartani. Isten ugyanis, amikor szeret minket, Istent szeretőkké tesz minket. [...] A parancsok megtartása nem az isteni barátság oka, hanem annak a jele: tudniillik annak, hogy Isten szeret minket, és hogy mi szeretjük őt.”³³

Szabadság és engedelmesség tehát nem ellentétesek, sőt: az Istennek való engedelmesség növekedése együtt jár az ember szabadságának és szeretetének növekedésével. Tamás így az engedelmesség helyes motívumára is rámutat: az Isten iránti és egy közösség iránti szeretet nélkül az engedelmesség csak parancsteljesítés lesz. Másfelől rámutat arra, hogy az engedelmesség különösen is közel van a szeretethez: a barátság eredménye, hogy ugyanazt akarjuk, amit Isten.³⁴

Szorosan kapcsolódik ide az a gondolat, melyet Tamás a *Summa theologiae Prima secundae* részében fejt ki, amikor arról tárgyal, mi a különbség az ó- és az újszövetségi törvény között. Maguknak az evangéliumi tanácsoknak a léte már egy másfajta kapcsolatra utal Isten és ember között, és következésképpen másfajta moralitásra. Az Ószövetségben Isten – egyfajta pedagógiát követve – csak parancsokat adott. Az Újszövetségben azonban a parancsok mellett tanácsokat is ajánl. A tanácsok elnevezése is már utal erre a másfajta kommunikációra: a barátok között a tanácsnak van helye, nem a parancsoknak. Az evangéliumi tanácsok Krisztusnak, a bölcs barátanak tanácsai, az ő szeretetéből és bölcsességéből fakadnak.³⁵ A tanácsok a befogadó ember részéről pedig egyfajta nagylelkűség, nyitottság meglétét feltételezik: a tanácsot meghalló ember szabadsága

³³ *Super evangelium S. Ioannis lectura*, XV, l.3.

³⁴ Tamás erről még a STH II.II.104.3-ban is beszél.

³⁵ Szent Tamás magyarázata a másféle szabadsághoz kapcsolja a tanácsok létét: „Az a különbség a parancs és a tanács között, hogy a parancs szükségességet tartalmaz, a tanács pedig annak a választására van bízva, akinek adják. Ezért megfelelő, hogy a parancsok mellé a tanácsok az új törvényben vannak adva, ami a szabadság törvénye, és nem a régi törvényben, ami a szolgaság törvénye.” STH I.II.108.4.in co.

már megnövekedett, hiszen számára Isten akarata, parancsai nem kényszerű kötelességet jelentenek, hanem – Krisztus barátjává válva, a Szentlélektől ihletve – spontán, saját magától akarja azt, amit Isten akar.³⁶ Úgy is fogalmazhatunk, hogy az engedelmességben való megmaradás a Krisztussal való baráti közösség eszköze: aki az Istennel való barátságban előrehalad, az egyre nagyobb közösségre lép Krisztussal, s ez az ő akaratával való egyesüléssel történik.³⁷

3.2. A szeretet dinamikája

A Krisztussal való barátság mint kontextus mellett a keresztény élet mint út képe lehet a segítségünkre, ha az evangéliumi tanácsok antropológiai alapjait keressük. A spirituális hagyomány az útnak a képét azért is használta előszeretettel, mert alkalmas annak bemutatására, hogy a lelki élet nem statikus, hanem dinamikus valóság: a tisztulás, megvilágosodás és egyesülés útjairól (*via purgativa, illuminativa, unitiva*) vagy kezdők, haladók és tökéletesek szakaszairól szokás beszélni. Ha viszont út, akkor beszélhetünk haladásról. Aquinói Szent Tamás *dilatatio cordis*-nak, a szív kitágulásának hívja ezt a folyamatot, amely egyre nagyobb befogadóképességet jelent az isteni ajándéknak, Isten szeretetének befogadására és az arra való válaszra.³⁸ Foglalkozik ennek a törvényszerűségeivel is: ha a szeretet növekedése, vagyis meggyökerezése valóban előrehalad, akkor eljön az a pont, amikor az, aki elindult az Isten és ember iránti szeretet útján, nem pusztán a bűnt akarja kerülni és Isten parancsait teljesíteni (ami az első szint), hanem egyre növekvő önkéntességgel, kezdeményezőkézséggel és szabadsággal halad a cél felé, Isten parancsait mintegy internalizálva.³⁹

Ezen a ponton lesznek különösen hatékony eszközök az evangéliumi tanácsok: a megnövekedett szabadság egyik megnyilvánulása éppen az, amikor valaki nem elégszik meg a kötelezővel, hanem mindentől szabad akar lenni azért,

³⁶ Lásd a *Veritatis splendor* enciklika 16–18-as pontjait. [online] <https://katolikus.hu/dokumentumtar/veritatis-splendor> [2024. 11. 21.]

³⁷ A STH II.II.186.5.ad 2-ben Tamás arról beszél, hogy az engedelmességet gyakorolva eljuthatnak a szeretet tökéletességére, akik még azt nem érték el. Akik pedig már elérték, azok a lehető legnagyobb mértékben készek az engedelmességre: „nem mintha szükségük lenne arra, hogy bárki is irányítsa őket a tökéletesség megszerzésére, hanem mintegy ezáltal megőrzik magukat abban, ami a tökéletességhez tartozik”.

³⁸ Lásd STH II.II.24.7. ad 2. Lásd még JEAN-PIERRE TORRELL: *Aquinói Szent Tamás, a lelki mester*, i. m., 518–522.

³⁹ Lásd különösen STH II.II.24.8.

hogy teljes erejével Istenre fókuszálhasson, és válaszolhasson az ő szeretetére. Ez a szeretet ugyanis arra ösztönöz, hogy mindent magunk mögött hagyjunk, ami kevésbé fontos, mint a Szeretett. Ezért szabadon engedjük el mindazt, ami akadály lehet Isten felé – nem azért, mert önmagukban rosszak, hanem egyszerűen azért, mert túlzottan képesek lefoglalni. Vagyis az Isten szeretetétől megragadott ember még nagyobb szabadságot akar magában kialakítani, és paradox módon ez a szabadság egyúttal egyfajta ürességet, *vacatiót* jelent.⁴⁰

Az engedelmisség – és a többi tanács – tehát egyszerre következménye, jele ennek az Istennel való új kapcsolatnak, az isteni szeretet átalakító erejének, ugyanakkor eszköze is: az evangéliumi nagylelkűségnek olyan kitüntetett formája, amely bizonyos értelemben minden kereszténynek szól, a szerzetesek azonban intézményesített formában élik, mert segít abban, hogy saját magunkban növekvő nagylelkűséget és szabadságot alakítsunk ki Isten felé; tökéletesebben, nagyobb könnyedséggel tudjanak válaszolni Isten szeretetének arra a vonzerejére, melyet értelmünkre és akaratunkra gyakorol.

3.3. Az engedelmisség mint a lelki felszabadulás útja

A lemondás, elengedés aktusa így a nagyobb szabadság szolgálatában áll: azáltal, hogy üres teret alakít ki az emberben, tudatosan lehetőséget teremt Istennek a belépésre. A tudatos lemondás saját tervről, projektről sebezhetőséget, ürességet hoz létre. Érdemes azonban ezen a ponton egy közbevetést tennünk: nem automatizmusról van szó, mert a szeretet átalakító tapasztalata és szabadsága nélkül a lemondás önmagában nem forrása a nagyobb szeretetnek és az Istenhez való közeledésnek.⁴¹ Nem arról van tehát szó, hogy Isten a keletkezett

⁴⁰ Különösen a *Summa contra Gentiles*-ben, ahol Tamás az evangéliumi tanácsokról tárgyal (III.130), találkozunk ezzel a megközelítéssel. Bővebben lásd DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG: A szemlélődés mint a szerzetesi élet paradigmája. Az evangéliumi tanácsok Aquinói Szent Tamás *Summa contra Gentiles* című művében, in Ivancsó Bazil (szerk.): „*Taníts meg engem, hogy a te akaratodat cselekedjem*”. *Válogatott írások Ivancsó István görögkatolikus pap, teológiai tanár 70. születésnapjára*, Palaház Kft., Nyíregyháza, 2023, 241–251.

⁴¹ DYSMAS DE LASSUS: *Risques et dérives de la vie religieuse*, i. m., 223–224 fejt ki, hogyan lehet ezt félreértetni, és tévesen azt gondolni, hogy az önmegtágadás, a lemondás önmagában, automatikusan meghozza a lelki előrehaladást. Ha valaki előrehalad Isten megismerésében, evilág kis csillagai elveszítik vonzerejüket az isteni fény mellett. A nap az, amely elhomályosítja a csillagokat. De nem elég csak kioltani minden ragaszkodást, vagyis minden csillagot ahhoz, hogy a nap felragyogjon, és Isten betöltse az ürességet. Az önmagunkról való megfeleledkezés csak akkor gyakorolható, ha már egy személy megszilárdult, stabil saját identitásában.

ürességet automatikusan kitölti. Ha böjtölök, akkor ennek természetes következménye, hogy éhes leszek – Isten pedig nem azért érezteti a jelenlétét, hogy elveszi az éhségérzetet. Isten nem veszi át egyszerűen a földi dolgok helyét – ez ellentétes lenne az isteni transzcendenciával –, hiszen ő nem része a véges, földi dolgoknak.⁴² Inkább arról van szó, hogy ha az előljáró döntése és/vagy a közösség java miatt saját projektemet, tervemet, ötletemet el kell engednem, ez önmagában nem lesz könnyű, mert önérzetemet bánthatja. Istennek azonban lehetőséget ad arra, hogy az ő titokzatos ereje működjön, megnyilvánuljon: kibillenthet egy hamis biztonságérzetből és saját erőmre való támaszkodásból, és megnyithat egy másfajta logikára. A fogadalmak célja tehát, hogy megteremtse bennünk a szabadságnak ezeket a tereit, üressé és ezáltal befogadóvá tegyenek Istenre, s így folyamatosan ösztönözzenek Isten mind nagylelkűbb szeretetére.

Ha a szív kitágulásának, a lelki szabadságnak a szükségességét akarjuk belátni, akkor még egy alapvető antropológiai valóságot is fontos tekintetbe vennünk, amely választ ad arra, miért e három evangéliumi tanács jelenti a leghatékonyabb segítséget a haladásban. Azt keresve, hogy mi is az, ami az embert foglalkoztatja, lefoglalja, három nagy területet („javak”) különíthetünk el, amelyekre figyelmünk, vágyaink irányulnak: először is saját magunk, terveink, elgondolásaink, aztán a hozzánk közel álló személyek és az ő szeretetük, a velük való kapcsolat és végül a külső, anyagi javak. Erre a három területre – amelyeket nevezhetünk az emberi cselekvés főbb motivációs forrásainak is – irányulnak a fogadalmak, úgymint engedelmesség, tisztaság, szegénység.⁴³ E három terület között egyfajta rend és egymásra épülés figyelhető meg, hiszen az anyagi javakat nem önmagukért, hanem a magasabb rendű javak érdekében használjuk. Az engedelmesség tehát a belső javakra irányul, célja pedig, hogy attól a biztonságtól szabadítson meg, amely saját „akaratunkhoz”, vagyis terveink, elképzeléseink, ötleteink megvalósításához köti saját magát, saját identitását.

Ami ugyanis a legkedvesebb számunkra, amihez leginkább ragaszkodunk, azok a szellemi értékek, eszmék, amelyeket én jónak tartok, amelyek megvalósítása lényegbevágó számomra. Ez ennyiben teljesen érthető és emberségünkhöz tartozik. Ha az igazi szabadság a célokhoz vezető jó megtevésének képessége, akkor érthetőbb lesz, hogy a saját terveimhez, nézőpontomhoz, projektemhez

⁴² Lásd még DYSMAS DE LASSUS: *Risques et dérives de la vie religieuse*, i. m., 225.

⁴³ Bővebben a három evangéliumi tanács és a javak hármassága összefüggéséről lásd DEÁK HEDVIG: Az evangéliumi tanácsok sorrendjének értelme és miértje, *Sapientiana* 7 (2014/1) 107–125.

való ragaszkodás miért köthet meg, miért foglal le és okozhat túlzott ragaszkodást, gondot, belebonyolódást (a tamási terminológiával ez a *sollicitudo*), amely akadálya lehet a rugalmas Istenre figyelésnek, annak, hogy az akaratát megtegyük.⁴⁴ Az engedelmesség tanácsa arra ösztönöz, hogy Isten miatt elengedjem mindazt, amit én fontosnak tartok, és szabaddá tegyem az akaratomat, gondolataimat, szellemi világomat Isten akaratára (amely általában embereken keresztül nyilvánul meg, szerzetesként az előjárókon át⁴⁵). Az engedelmesség tehát a túlzott ragaszkodás okozta akadályoktól akar felszabadítani.

A saját magunkon való túllépést, saját ötleteink, terveink, projektjeink, „önmagunk” elengedését szükségessé teszi még az, amit a hagyományos teológia rendetlen önszeretetnek, gögnek, az eredeti bűn következményének hív. Ennek a gyógyítása az, amit a tanácsok „terapeutikus” vagy aszketikus dimenziójának nevezhetünk. Ennek célja, hogy emberi természetünk sebzettségét és ennek következményét, értelmünk és akaratunk szétválását, valamint az értelmünk, akaratunk és az érzelmeink közötti szakadást gyógyítsa; saját rendezetlenségünket, töredezettségünket, érzelmi zűrzavarunkat rendezze, vágyainkat pedig így Istenre irányítsa. Az evangéliumi tanácsok szeretnének megszabadítani ettől a rendetlenségtől: azáltal, hogy – amennyire lehetséges – az embert a lemondás által az őt körülvevő javaktól elvonják, segítenek intenzíven Isten, az „egyetlen szükséges” felé fordulni, hogy teljesen szabadon, gondtalanul szeressük őt és teljesítsük akaratát, és segítsenek helyreállítani bennünk az eredeti harmóniát, azaz az ember értelme, akarata és érzelmei közötti rendet. A tudatos elszakadás ismét csak segítheti vágyaink rendeződését, és ezzel együtt a megnyílást az isteni vonzásra.⁴⁶

A közösség java, a közös küldetés miatt gyakorolt engedelmesség ezen a ponton kapcsolódik össze az egyén szeretetben való növekedését, lelki szabadságát szolgáló, „aszketikus” engedelmességgel: az engedelmesség, vagyis más tekintélyét elismerni, és a tekintély szava szerint cselekedni, ez mindenkitől egyfajta önfelülmúlást, önmagán túllépést igényel azért, hogy a nagyobb jóra megnyithasson. Amint Nagy Szent Gergely pápa írta: „Amikor alázatosan valaki más hangjának vetjük alá magunkat, saját magunkat szívünkben felülmúl-

⁴⁴ Lásd STH II.II.186.7.

⁴⁵ Hozzátehetjük, hogy az emberi közvetítés azért lehet hasznos, mert hajlamosak vagyunk a Lélek hangját azzal azonosítani, amit amúgy is szeretnénk.

⁴⁶ Az engedelmesség ezen aspektusához lásd MICHEL-MARIE LABOURDETTE: *Cours de théologie morale*, i. m., 745. Illetve SERVAIS PINCKAERS: *Le mystère de l’obéissance*, i. m., 230–231.

juk.”⁴⁷ Ez az önfelülmúlás elengedhetetlen ahhoz, ha közösen akarjuk keresni az igazságot, amely nagyobb, mint a saját igazságunk; a másikra, a közösség közös javára való növekvő nyitottság pedig Isten felé, az ő tervére való megnyílásra segíthet.

Az isteni terv számára való megnyílásnak, az ebbe való engedelmes belépésnek a modellje maga Krisztus. De Krisztus nem pusztán minta: mint a kegyelem forrása, lehetővé teszi azt, hogy az engedelmességet gyakorló magában reprodukálja, újraélje Krisztus titkát. A hit által megvilágosítva enged belépni az isteni tervbe, Isten tervének a beteljesítésébe, és a halálig engedelmes Krisztus követésére ösztönöz. Így a keresztény-szerzetesi engedelmesség Krisztus szenvedéséhez, a húsvéti misztériumhoz való alakulásnak az eszköze lesz.⁴⁸

⁴⁷ *Moralia in Iob*, I. XXXV, c.14, al 10. Ezt idézi Aquinói Szent Tamás az engedelmességről beszélve (STH II.II.104.a.1.ad 1), illetve a domonkos konstitúciók is.

⁴⁸ A krisztológiai szempontot kibontja MICHEL-MARIE LABOURDETTE: *La vertu d'obéissance selon saint Thomas*, i. m., 636–637.